

A főváros erdőkincsének tehát nem lebecsülendő szerepe van Budapest és környéke levegőjének megjavításában. Ha ezeknek az erdőknek egyéb fontos jótulajdonosságait (tájkép-javítás, vízgazdálkodás, csend, szín, illat, állatvilág, kényelmi berendezések stb.) nem is említjük, arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a jövőben még az eddiginél is nagyobb figyelmet kell fordítani Budapest — és vele együtt minden város —környékének erdőállományaira.

A magyar erdésztiársadalom számára ez a munka nagy felelősséget, szakadatlan szakmai fejlődést (értve ezalatt a témához kapcsolódó más tudományok művelését is) és esetleg harcot is jelent az állomány minden négyzetméterének védelmében.

Az iskolareform és a középfokú erdészeti szakoktatás

FIRBÁS OSZKÁR

A középfokú erdészeti szakoktatást az iskolareform alapjaiban változtatja meg. A szakemberképzés olyan változáson megy át, amely szakmánkat közelről érinti. Célszerű számot adni szakközönségünknek erről a változásról, amelynek lehetséges legjobb végrehajtása közös érdekünk.

A középfokú szakoktatás új alapokra való helyezése a felszabadulás után először 1950-ben történt meg, amikor életre hívták a technikumokat. Ezek az iskolák kezdetben 3 éves, túlzottan szakosított, középfokú általános és szakmai ismereteket adó intézmények voltak.

Két erdészeti technikum kezdte meg 1950 szeptemberében munkáját. Igen rövid idő alatt beigazolódott, hogy a három éves képzési idő nem elegendő, s technikumaink a mezőgazdasági technikumokat megelőzve, már 1953-ban áttértek a négy éves képzési rendszerre.

Az erdészeti technikumok működését az 1956. évi 10. sz. tvr. szabályozta: „A technikumnak, mint szakmai középiskolának az a célja, hogy az erdőgazdaság számára egész dolgozó népünk érdekeit odaadón szolgáló, művelt, hazaszerető, szocialista szakembereket neveljen és ennek megfelelően

a) az erdőgazdaság meghatározott területén a termelési folyamatokról, a termelőeszközök szerkezetéről és kezeléséről, a termelési folyamatokra ható tényezőkről, a berendezések üzemeltetéséről szilárd, középfokú szakmai, elméleti ismereteket adjon;

b) tanulóit szakmájuk területén a legkorszerűbb gyakorlati ismeretek és készségek elsajátításához a képzés útján hozzásegítse;

c) a kellő általános műveltség megszerzését biztosítsa.”

A 4 éves technikumi oktatás 5 + 1-es tanítási rendszerben valósult meg, ami azt jelentette, hogy egy héten 5 napon át elméleti tanítás és egy napon keresztül gyakorlati foglalkozás folyt.

A technikumba jelentkezők előbb felvételi vizsgát tettek, felvétel után pedig egy éves kötelező erdőgazdasági gyakorlaton vettek részt.

Az erdészeti technikumok 1956 óta érvényben levő óraterve az *1. táblázat szerinti*.

Az erdészeti technikumokban lényegében már 1956 előtt is, összesen mintegy 15 év óta, ezen óraterv szerint folyt a tanítás. Szakembereink egybehangzó véleménye szerint az erdősztechnikusok szakmai képzettsége jó volt, a gyakorlatban

Az erdészeti technikumok óraterve

1. táblázat

Sor- szám	Tantárgyak	Heti óraszám osztályonként				Óraszám összesen I—IV.
		I.	II.	III.	IV.	
1.	Magyar nyelv és irodalom	3	3	3	3	294
2.	Orosz nyelv	2	2	2	2	234
3.	Történelem	2	2	2	2	234
4.	Földrajz	2	—	—	—	62
5.	Matematika	4	4	3	3	411
6.	Fizika	3	2	—	—	151
7.	Kémia	3	2	—	—	151
8.	Testnevelés	2	2	2	2	234
9.	Osztályfőnöki óra	1	1	1	1	117
Közismereti tárgyak összesen						1888
10.	Erdészeti műszaki rajz	2	—	—	—	62
11.	Erdészeti növénytan	3	3	—	—	180
12.	Erdészeti állattan	2	—	—	—	62
13.	Vadgazdaságtan	—	2	—	—	58
14.	Termőhelyismeret	—	3	—	—	87
15.	Erdőműveléstan	—	—	3	4	198
16.	Erdővédelemtan	—	—	—	2	54
17.	Erdőhasználat	—	—	3	4	198
18.	Erdészeti földméréstan	—	—	2	—	60
19.	Erdőbecsléstan	—	—	2	—	60
20.	Erdőrendezéstan	—	—	—	2	54
21.	Erdészeti géptan	—	—	4	—	120
22.	Üzemtan	—	—	—	5	135
23.	Agrárgazdaságtan	—	—	2	—	60
24.	Mezőgazdasági enciklopédia	—	2	—	—	58
Szaktárgyak összesen						1446
Elméleti órák összesen ...						3334
25.	Heti erdészeti gyakorlatok	6	6	6	6	702
Heti óraszám összesen		35	34	34	35	4036
Összefüggő szakmai gyakorlat		144	216	384	240	984
Mindösszesen						5020

általában jól megállták a helyüket. Így az iskolareform a gyakorlatban már jól bevált iskolatípust szüntet meg.

Az általános nagyarányú fejlődés már évekkel ezelőtt felvetette a középfokú oktatás reformjának szükségességét. Az oktatási rendszerről szóló 1961. évi, úgynevezett „iskolatorvény” meghatározta az oktatási intézmények jövőbeli fő céljait, feladatait. Ezek a következők voltak:

1. Válgják szorosabbá az iskola, az oktatás kapcsolata az élettel, a termeléssel, a gyakorlattal.
2. Emelni kell a korszerű, természettudományos általános és szakmai műveltség színvonalát, nagyobb gondot kell fordítani a tanulók életkori sajátosságainak figyelembevételére.
3. A szocialista világnézet és erkölcs alapján neveljenek az iskolák igaz hazafiakat, jellemes és törvénytisztelő állampolgárokat.

4. Növelni kell a továbbtanulók létszámát és fokozatosan elő kell készíteni az általános és kötelező középfokú oktatás megvalósításának feltételeit.

Ez utóbbi alapjaiban változtatta volna meg hazánk egész oktatási rendszerét. Az elképzelés helyes, végrehajtását azonban számos ellentétesen ható tényező akadályozta és a törvény maradéktalan végrehajtását eddig meg is gátolta.

Jelenlegi rendszerünkben 14—15 éves gyermekeknek el kell dönteniük, hogy milyen pályát válasszanak maguknak. Ilyen fiatalon a gyermek nem tudja még eldönteni, hogy mihez van tehetsége, érzéke, milyen ismereteket tudna a legnagyobb határfokkal elsajátítani maga és a közösség javára. Így aztán helyette a szülők, a lehetőségek, ismeretségek, esetleg néhány romantikus emlék, vagy elképzelések döntenek el, hogy ki milyen pályát választ. Számptalan gyermek mondta már a felvételi vizsgán, hogy azért jön erdésznek, mert szereti a madarakat, szeret célbalőni, szeret az erdőben sétálni, vagy mert szülei azt szeretnék, ha erdész lenne. Csak később derül ki, hogy a választás helyes volt-e.

Az érettségi utáni pályaválasztás bizonyosan megfontoltabb, reálisabb. A felsőfokú technikumok bevezetése eleinte ezt az elképzelést kívánta megvalósítani. Mivel azonban csak néhány szakmában valósult meg, előtérbe kerültek ennek határozott árnyoldalai is. A végzetek nyomában főiskolai végzettségnek megfelelő elbárást, rangsorolást, bérezést követeltek, s mivel a kevésszámú végzett eleinte ezt meg is kapta, a szakmák között rendkívül nagy eltolódások keletkeztek. Az erdőgazdaságok húzódoztak a felsőfokú technikusoktól, így aztán az erdészképzés megmaradt a régi szinten. A fejlődés pedig egyre inkább a szakemberek négy szintű tagozódását kívánja meg. (Egyetemi végzettség — felsőfokú technikus — technikus — szakmunkás.) Ez a tagozódás néhány más szakmánál már be is vált. Az egységesítés a szakmák között a ma még fennálló rendkívül nagy különbségek miatt keresztülvihetetlen.

Az élet követelte az általános műveltségi szint emelését, egységesítését legalább középfokon, s azt, hogy az ország minden tanulója bármilyen középfokú iskolába is jár, egyenlő eséllyel indulhasson az egyetemek felvételi vizsgáin. Ezeknek a követelményeknek, továbbá az előbb felsorolt nehézségeknek ismeretében készült el az iskolareform keretében az új erdészeti szakközépiskola tanterve és óraterve.

Az 1965. évi 24 sz. tvr. 11/1.§-a szerint: „A szakközépiskola korszerű általános műveltséget és középfokú szakmai képzést nyújt. Növendékeit szocialista szellemen, sokoldalúan fejlett emberré neveli, olyan szakmai — elméleti és gyakorlati ismeretekkel, jártasságokkal és készségekkel látja el, amelyeknek birtokában s képzés irányának megfelelően a közvetlen termelőmunkától a részfeladatok irányításáig terjedő és külön meghatározott munkakörök feladatainak megoldására képesek, továbbá előkészíti őket felsőfokú továbbtanulásra.

El cél érdekében az erdészeti szakközépiskola feladata, hogy

- tanulóit dolgozó népünk érdekeit szolgáló, művelt, hazaszerető, szocialista világnézetet valló, alkotó módon cselekedni tudó, sokoldalúan képzett erdészeti szakemberekké nevelje;
- készítse elő a tanulókat a technikus minősítés elnyerésére, felsőoktatási intézményekben való továbbtanulásra;
- adjon az erdészeti és az elsődleges feldolgozás területén a termelési folyamatokról, a termelési folyamatokra ható tényezőkről, a termelőeszközök használatáról, a berendezések és gépek üzemeltetéséről szilárd, középszintű ismereteket;

- fejlessze a tanulóban a gazdaságos termelésre irányuló önálló gondolkodást;
- alakítson ki az erdészet és az elsődleges fafeldolgozás területén korszerű gyakorlati jártasságokat és készségeket;
- neveljen az előbbieket figyelembevételével a vadgazdaságok és vadásztársaságok részére jól képzett vadászt és vadtenyésztőt.

A végzett tanulók által betölthető munkaterületek, munkakörök: A tovább nem tanuló fiatalok a szakközépiskolai végzettségnek megfelelően az érettségi után az erdőgazdasági és faipari üzemeknél, vállalatoknál az alábbi termelőjellegű, illetve részirányító munkakörökben helyezkedhetnek el: beosztott erdész, nem önálló csemetekert-kezelő, csemetekerti, vagy erdősírtési munkacsapatvezető, erdei rakodókezelő, hossztoló, tsz fásítási felelős, rönktéri felíró, vadász, vadtenyésztő, műszaki adminisztrátor, erdészeti adminisztrátor, bérelszámoló, laboratóriumi vizsga letétele után laboráns, szakvizsga után erdész műszaki tisztviselő, melléktermék átvevő stb.

Szakmai ismeretek, jártasságok, készségek. Az oktatás és nevelés eredményeképpen a végzettek rendelkezzenek:

Szocialista világnézeti ismeretekkel és szocialista nagyüzemi szemlélettel, olyan kémiai és biológiai megalapozottsággal, mely képessé tesz őket 1—2 évi üzemi gyakorlat után a technikus minősítés megszerzésére, illetve a felsőfokú oktatási intézményekben a felvételi vizsga eredményes letételére és továbbtanulásra.

Ismerjék meg az erdőgazdálkodással összefüggő biológiai és egyéb (növény-tani, talajtani, meteorológiai) törvényszerűségeket.

Sajátítsák el a különböző erdészeti ágazatok termelési technológiáját és megfelelő üzemi gyakorlat után legyen jártasságuk a technológiák körültekintő megválasztásában.

Legyenek jártasak az erdészet különböző ágazataiban használatos erő- és munkagépek kezelésében és a gépüzemeltetés alapvető kérdéseiben.

Ismerjék az erdészeti ágazatokban használatos anyagok tulajdonságait és felhasználási módjait, különös tekintettel a növényvédelem igényeire. Ismerjék a termelésben egyre nagyobb szerepet játszó vegyi anyagokat, növényvédő szereket, műtrágyákat.

Ismerjék az erdészeti termelésben alkalmazott munkaszervezési módszereket, ezek megválasztásának és a változó üzemi feltételek közötti megvalósításának körülményeit, valamint a munka termelékenységét befolyásoló főbb tényezőket. Legyen az erdészet valamennyi ágazatára kiterjedő szervezési jártasságuk és a megfelelő üzemi gyakorlat után önállóan tudják a munkafolyamatokat szervezni, végezni és ellenőrizni.”

Az erdészeti szakközépiskola óratervét a 2. táblázat tünteti fel.

A tanítás az 5 + 1-es rendszerben történik. A szakközépiskolába jelentkezők felvételi vizsgát tesznek. Egy éves kötelező erdőgazdasági gyakorlat nincs.

Az óratervvvel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy a közismereti órák számát a Művelődésügyi Minisztérium minden szakközépiskolában egységesítette, megkötötte, ugyancsak megkötötte a kémia és biológia óraszámát, sőt e két tárgyban azokat az általános műveltség keretébe tartozó, erdészeti szempontból kevésbé jelentős anyagrészeket is, amelyeket országosan minden szakközépiskolában egységesen tanítanak. Csak a legnagyobb erőfeszítések árán sikerült biztosítani, hogy e tárgyakban szakmánk jellegzetességei is érvényesüljenek.

Sor-szám	Tantárgyak	Heti óraszám osztályonként				Óraszám összesen
		I.	II.	III.	IV.	I—IV.
1.	Magyar nyelv és irodalom	3	3	3	3	387
2.	Órosz nyelv	2	2	2	2	258
3.	Történelem	2	2	2	2	258
4.	Világnézetünk alapjai	—	—	—	3	90
5.	Gazdasági földrajz	2	—	—	—	66
6.	Matematika	4	4	4	3	516
7.	Fizika	3	3	3	—	297
8.	Testnevelés, honvédelmi ismeretek	2	2	2	2	258
9.	Osztályfőnöki óra	1	1	1	1	129
10.	Kémia	3	3	2	—	264
Közismereti tárgyak összesen ..						2523
11.	Biológia	4	2	2	—	264
12.	Munkavédelem	2	—	—	—	66
13.	Erdészeti műszaki rajz	2	—	—	—	66
14.	Vadgazdaságtan	—	—	—	2	60
15.	Termőhelyismerettan	—	2	—	—	66
16.	Erdőműveléstan	—	2	2	3	222
17.	Erdőhasználatlan	—	2	2	2	192
18.	Erdőrendezéstan	—	—	3	—	99
19.	Géptan	—	2	2	3	222
20.	Munkaszervezés	—	—	—	3	90
Szakmai tárgyak összesen						1347
Elméleti órák összesen						3870
21.	Heti erdészeti gyakorlatok	6	6	6	6	774
Heti óraszámok összesen ...		36	36	36	35	4644
Összefüggő szakmai gyakorlatok ...		144	216	288	96	744
Mindösszesen						5388

A szakmai képzésre rendelkezésre álló óraszámot igyekeztünk szakmai szempontból belátásunk szerint a lehető legjobban kihasználni. A kémia és biológia tantárgyakkal kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy azokat szakmai előkészítő tárgyaknak minősítették, egyszerűség kedvéért soroltam a kémiát a közismereti tárgyakhoz, hiszen annak valójában nagyobbik része közismereti anyag és a biológiát a szaktárgyakhoz, hiszen ebben a tárgyban kap helyet sok általános műveltséget tartalmazó anyagrész mellett az erdészeti növénytan és állattan is.

Érdemes gondosan összehasonlítani a technikumi és a szakközépiskolai óratervet, a tantárgyakat, az óraszámokat. Ennek a rövid ismertetésnek a keretében nincs mód arra, hogy részletesen elemezzük a különbségeket, nemcsak a mennyiségi, hanem a minőségi különbségeket is. Csak egy-két fontosabb jelenségre hívom fel a figyelmet.

Az óraszámok 5020-ról 5388-ra nőttek, a tanulók túlterhelésének megszüntetéséről tehát továbbra sem lehet beszélni.

A közismereti és szakmai tantárgyak közötti arány jelentősen megváltozott. Míg a technikumoknál a közismereti órák és a szakmai elméleti órák aránya

1888—2148 óra, vagyis 46⁰/₀ és 54⁰/₀ volt, addig a szakközépiskolánál ez az arány 2523 és 1347 órára, vagyis 68⁰/₀, illetve 32⁰/₀-ra módosult. A számok önmaguktól beszélnek. Csak megjegyezzük, hogy az erdőműveléstanba beleolvadt az erdővédelemtan és a mezőgazdasági enciklopédia tárgyak anyaga, az erdőrendezéstanba pedig az erdőbecsléstan és a földméréstan anyagrészei.

Veszített óraszámából az összefüggő üzemi gyakorlatok tartama is. A technikumnál 948 óra volt ez, a szakközépiskolánál 774. Hátrány az is, hogy a tanítás grafikus terve szerint az összefüggő gyakorlatokat nem évközben, hanem főleg az iskolaév befejezése utáni időben bonyolítják majd le. A mezőgazdaságtól eltérően az erdészeti munkák túlnyomórészt ősztől tavaszig jelentkeznek, így a nyári gyakorlatok nem biztosítják a gyakorlatok teljes valóságát. A sok egyéb dolog helyett egy aprónak látszó dologra is felhívnam a figyelmet: az egyik tengelytárgynak számító erdőhasználattan három éven át csak heti 2—2 órában tanítható. A 3 éven át heti 2 órás tantárgy határfoka arányosan jóval kisebb pl. a 2 éven át heti 3—3 órás elosztásnál.

A szakmai tárgyak tanítására fordítható elméleti órák száma végeredményben nem változott meg végletesen, 1446-ról 1347-re csökkent. A szakmai tanárokon múlik, hogy ilyen óraszám keretében is jól tanítsák meg a legfontosabb szakmai ismereteket. Szerencse, hogy a tananyag összeállítását és feldolgozásának időbeli elosztását olyan munkaközösség végezte, amelynek tagjai másfél-két évtizedes tanítási gyakorlattal rendelkezve a lehetőségek optimális kihasználását biztosítani tudták.

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy végeredményben az erdészeti szakközépiskola ugyanolyan középfokú képzést ad, szinte ugyanazokra a munkahelyekre képezi ki tanulóit, mint az erdészeti technikum. Hogy a szakközépiskola neveltjei szakmailag megállják-e a helyüket, hogy egy későbbi időpontban megszerzett technikus oklevél milyen hatással lesz a középkaderek fejlődésére, azt csak a gyakorlat döntheti el. Az első szakközépiskolai végzettek 1973 júliusában hagyják el az iskola padjait. Jónéhány esztendő telik el tehát, míg a gyakorlat véleményyt mondhat munkájukról, képzettségükről, használhatóságukról.

*

Az erdőgazdálkodás, az alapanyag-feldolgozó faipar forradalmi változások idejét éli. Mindenütt emeltebb tudásszintű, magasabb képzettségű emberek munkájára lesz szükség. Ellentmondásos tehát, hogy ezekben a forradalmi változásokban végeredményben nem tudjuk emelni a középfokú erdészek szakmai tudásszintjét.

Ez év szeptemberében nekivágunk hát egy újfajta, az iskolareform által életre hívott középfokú képzésnek. Nem közömbös az egész magyar erdőgazdálkodás szempontjából, hogy az erdészeti munkákat lényegében megszervező és végrehajtható — ipari fogalmak szerint művezetői szinten dolgozó — középkadereink képzése hogyan történik, a rendelkezésre álló lehetőségeket hogyan használjuk ki.

Mindenképpen célszerű lenne, ha a gyakorlati szakemberek hozzászólnának a szakközépiskolai képzés új formájához, véleményüket hangoztatnák, hogy menetközben, a szűkebbre szabott lehetőségekkel minél jobban tudjunk gazdálkodni és oktató-nevelő munkánkat, erőfeszítéseinket a magyar erdőgazdálkodás hasznára, a középkaderek tudásának minél magasabb szintre való emelése érdekében fejthessük ki.